

Apám és a Jud Süss

2012 december 08. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

A kis paraszthéz szobájában surrogó zörgéssel üt a vén ingaóra. A földes padló kellemes h?vöset ereszt, a lyukas bögréb?l csurranó vékony vízsugár karcsú nyolcasokkal rajzolta tele a felületét. Az ágy feletti falról – apám úgy látja – haragos szemmel fürkészi a félhomályt tömött bajszú nagyapja megfakult fényképe.

A nagy almáriumon üvegb?l készült kakasok, cserépdíszek: apám nagyanyja ezekben tartja az aprópénzt. A rozoga kis kasztnin kend?be bugyolált, malomkeréknyi kenyér, mellette cserépcsuporban szilvalekvár. Künn a konyhában álmosítón zümmögnek a bennszorult legyek. Ha az ember félrelebbenti a nyitott ajtón bágyadtan csüng? világos kartonfüggönyt és kilép az 1941-es nyári délutánba, mintha forró katlanba kerülne. A fehérre meszelt, girbegurba vályogfalak vakítanak a napsütésben. A piciny virágágyásokban melegt?l elgyötört árvácskák kókadoznak. A kút tömzsi hengerén ütött-kopott pléhvödör. A baromfiudvarban tyúkok tikácsolnak, valahol messze csépl?gép buffog tompán. Apám nagynénje, Manci lefeküdt kicsit a másik szobában, mostanában gyakran van rosszul: állapotos.

Kinn a poros utcán megnyikkan egy kapu: az öreg Faragó doktor indul délutáni sétájára. Fehér porcelánnadrágja vakít, amint óvatosan lépeget a portengerben. Néha megáll, leveszi zsirárdikalapját és zsebkend?vel megtörli gyöngyöz? homlokát.

– Meg akartok ölni, tudom! A húsomat tépitek, te kurva!

A dühös rikácsolás a szomszédból hallatszik.

– A házam az köllött, mi? A’ jó vót, mi? De mög is ver az Isten, mögládd!

A sánta Zsófi néni veszekszik a rokonaival.

Aztán a Faragó-házból felhangzik a doktorné elnyújtott, panaszos kiáltása:

– Juliskaaa!

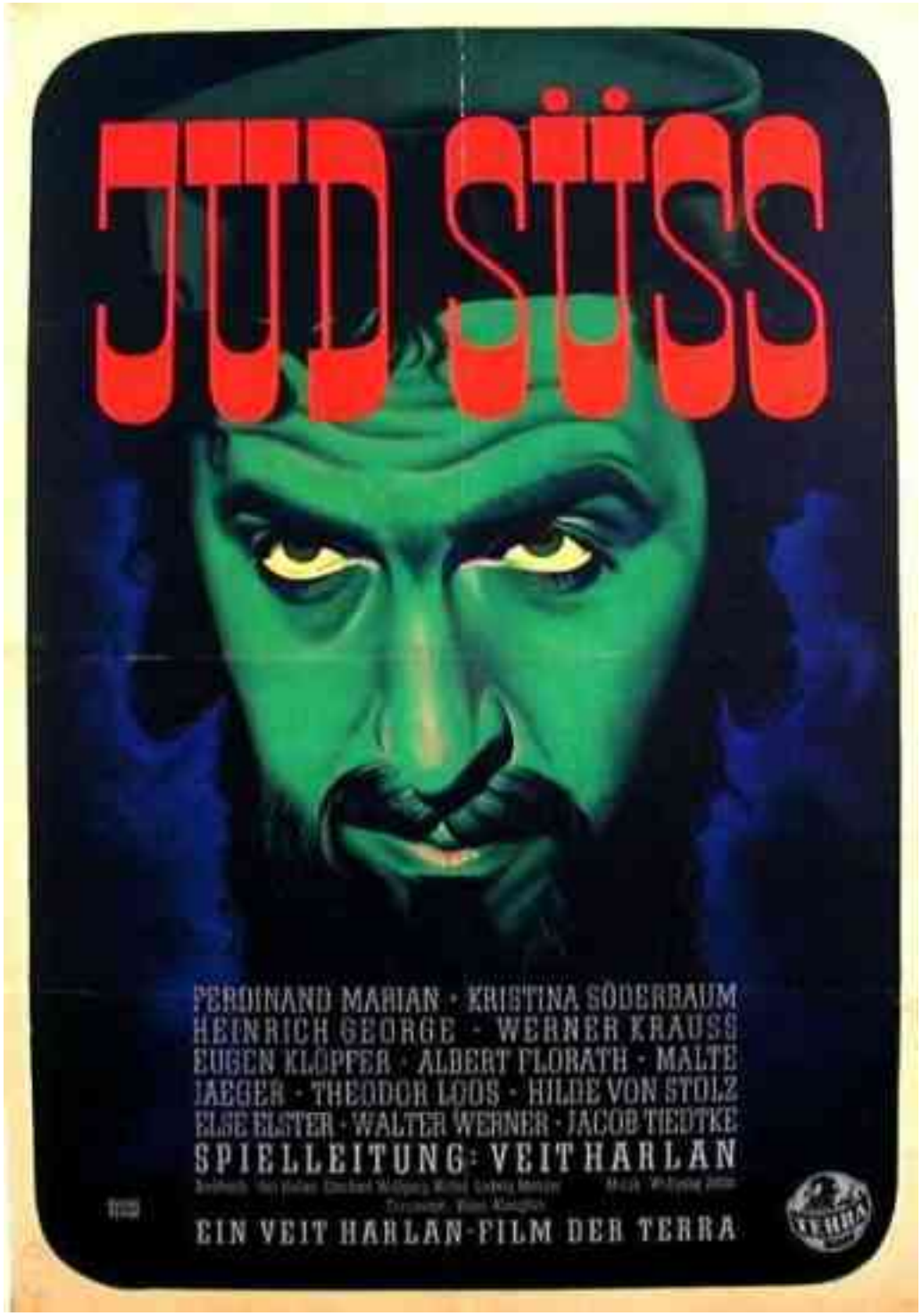
A kert végében kiskocsi nyikordul: apám nagyanyja a sz?l?be indul. Görnyedt-kedves kis alak, barna posztómamuszában hangtalanul lépked a keservesen panaszkodó „tragacs” nyomában. Az utcán füttyszó harsan.

Apám felpattan a könyve mell?l, fél perc múlva már a kocsiút forró homokján kapkodja a lábát. Mellette a busafej? Tóth Karcsi liheg. A folyó felé tartanak.

Dunavecse, 1941. Apám és a cimborája mezítlábasan trappolnak a nagy, h?s víz felé. Az utcák néptelenek, az Otthon Mozgó sárga épületének red?nyei leengedve, a rikító plakát a Jud Süsst hirdeti. A képek alatt csábító papírszalag: „Csak 16 éven felülieknek!” Apám megtorpan. Nem tudhatja, hogy ugyanakkor, amikor megbámulja Veit Harlan híres filmjének plakátját, az ország egy másik szegletében egy zsidó kislány ugyanúgy elh?lve, tátott szájjal nézi ugyanazt a képet. Azt sem tudhatja, hogy a lány harminc év múlva majd ír egy könyvet a magyar sorsról, ? pedig annak a negyvenéves n?nek a könyve ürügyén ír egy másik könyvet: ugyanarról. Nem tudnak egymásról. Állnak a poros utcán, apám a dunavecsei mozi el?tt, ahová Búza úr hozatta meg a filmet, a kislány pedig egy másik folyó mellett, egy Tisza-parti település mozijának kirakata el?tt, ahová Müller úr hozatta meg ugyanazt. Nem tudnak egymásról, nem tudnak Lion Feuchtwanger regényér?l, nem tudnak arról, hogy a film elkészítése egy negyvenhárom éves sánta regényíró szívügye volt, akit a háta mögött „a rabbi”, „Talleyrand” és a „gonosz törpe” gúnynévvel illettek. Nem tudják, hogy Joseph Goebbels, a náci Németország propagandaminisztere személyesen felügyelte a forgatást. Nem tudják, hogy a film tagadhatatlanul ügyes munka, meggy?z? és hatásos eszköze a nemzetiszocialista propagandának. Ott áll az apám és a kislány, ugyanazt a plakátot nézik – szakállas, félelmetes zsidó arc –, ugyanaz a nap süt le rájuk. Aztán mindketten elindulnak egy-egy mondat felé, amit harminc év múlva írnak majd le.

Apám és a barátja szótlanul loholnak. Az üres utcákon forró, nagy nyári nyugalom. A piactéri artézi kút körül van csak némi mozgás: leventesapkás, mezítlábas kölykök kék kannákat emelgetnek a csobogó vízsugár alá. Apám megáll, a kút gödrösre kopott, síkos kövein frissen zöldell? moha. A vasútállomás irányából, ahol a csépl?gép dohog, parasztmenyecske t?nik fel. Kosara mélyén edények csörrennek, lassan lépked, széles csíp?je lustán ringatózik, feszül? lábszára aranybarnán fénylik. Apám dermedten áll, ismét eszébe jut, hogy szifiliszes. A világháborús h?si emlékm? bronzalakja szinte izzik a napfényben. Mögötte – az öreg gesztenyefák árnyas alagútja fölött, szinte elszakadva a földt?l – a kálvinista templom tömör, négyszögletes tornya. A községháza ablakában feketehajú, pattanásos lány. Pár pillanatig unottan bámulja a kútnál mozgolódó gyerekeket, tekintete egy pillanatra összeakad apám ijedt tekintetével, aztán lusta mozdulattal megigazítja a haját, elt?nik az ablak sötét hátterében. A szolgabírói hivatal mellett két csend?r kanyarodik az országútra. Egyforma magasak, bajuszuk egyformán stuccolva, csizmájuk sarka egyformán koppan az országút kövein. A zizzen? tollbokréta alól fürkész? tekintetük úgy csillan, mint a fejük fölött mered? szurony.

Apám talpa alatt tompán pufog a puha por: igyekszik elfutni a félelem el?l. Felkapaszkodik a meredek töltésen, a pocakos Kari mögötte szuszog, el?ttük a Duna, a hatalmas, hívogatóan csillogó víztükör. Túloldalt a sziget haragos zöldje, emitt, a füves parton a görcsös, girbegurba vén f?zfák. Az ártér néptelen, sehol egy lélek, csak az ezüst ár és a lángoló napkarikák. Hétvégeken ugyanitt, a puszta térségen kempingez?k nyüzsögnek. Olyankor Pet?fi fájának vastag törzse kerékpárokkal körbetámogatva, ágai ruhákkal teleaggatva, a zsilip el?tt fürd?ruhás, barnára sült emberi testek tömege, a füvön virágként tarkállanak a ledobott n?i ruhák, a vízben eleven, sikongó gyereknép. Most csönd van, magányos kormorán suhan párhuzamosan a parttal, szinte súrolva a vizet. Leülnek egy k?re. A két kölyök a háború dúlta Európa mérhetetlen kék ege alatt szótlanul mered a tájba. A víz hömpölyög, apám a halálra készül, arra gondol, hogy olyan mindegy, Dunának, Mississippinek vagy Brahmaputrának hívják. Keveset tud a szifiliszr?l, de azt tudja, hogy halálos.

Azon a nyáron az apai nagyanyja, Mamuska is le-lelátogatott Dunavecsére. Míg ? strandolt, közép? fia, apám Gyula nagybátyja vakító fehér nadrágban a Csillik vendégl? mögötti teniszpálya vörös salakján ütögette a labdát. Nyaralt ott akkoriban még valaki. Apám egyik unokan?vére: Margit. Fejb?l szavalt szanszkrit, latin és ógörög versekkel kápráztatta el a falusi gyerekeket, és els?sorban persze apámat. Nagy lány volt, tizenhárom éves, Lukiánoszra és Priaposzra hivatkozva olyasféle kérdésekkel zaklatta apámat, hogy mit gondol a férfi-férfi szerelemr?l, mert neki meggy?z?dése, hogy feltétlenül magasabb rend? a n?-n? közt kibontakozó súlyos érzelem. Az apámban kibontakozó érzelem súlyos volt, ám alacsonyabb rend?, mivel tárgya egy „n?”, igaz, legalább a saját unokan?vére volt. Aki megdöbbent unokaöccse olvasottságán. Óvatosan kerülgették egymást, mígnem egy es?s délután nagyanyjuk öreg bibliájával behúzódtak a kamrába, és a búzászsákok tetején az Ószövetség sikamlós történeteib?l olvastak fel egymásnak. Thámár megszepl?sítésének históriája, Mózes egészségügyi tanácsai, Noé leányainak szeretkezése holtrészeg apjukkal, József és Putifárné esete, az Énekek éneke finom erotikája… A „lelkigyakorlat” közepén rájuk nyitott a nagyanyjuk, gyanakodva szemlélte zavart ábrázatukat, de amikor megpillantotta a bibliát, megnyugodva bólintott:

– Lássátok, így is k?. Ne csak mindig a játék mög a kampelködés.

Hogy a kampelködés mit jelent, apám sosem tudta meg, de mert ? és Margit az els? eset után különböz? rejtett helyeken még számos alkalommal tartottak bibliaórákat, egy reggel észrevett valamit, amit egyértelm?en a szifilisz egyik els? tüneteként azonosított.

Száraz Miklós György - magyarhirlap.hu

Ajánló